

2. 5. 2023

ID: 116361

Popěrný úkon

Při výkladu popěrného úkonu, jímž insolvenční správce popírá celou výši přihlášené nevykonatelné pohledávky věřitele, je nutné přihlížet k důvodům popření, které insolvenční správce může doplňovat nebo měnit (v mezích obrany proti incidenční žalobě věřitele popřené pohledávky) po dobu, po kterou tomu v incidenčním sporu nebrání účinky koncentrace řízení. Popření (celé) výše přihlášené pohledávky z titulu smluvní pokuty není podle svého obsahu neurčité a nelze ho ani vykládat jako popření (pouze) pravosti pohledávky, jestliže insolvenční správce popěrný úkon odůvodní tím, že pohledávka z titulu smluvní pokuty je nepřiměřeně vysoká, a současně žádá, aby soud uplatnil moderační oprávnění a snížil výši pohledávky; pro účely výkladu popěrného úkonu přitom není podstatné, zda lze skutečně moderovat přihlášenou pohledávku až na částku 0 Kč a zda je v tomto ohledu insolvenční správce (případně) v právním omylu.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 29 ICdo 54/2021-135 ze dne 30.12.2022)

Nejvyšší soud rozhodl v právní věci žalobce PROFÍ CREDIT Czech, a. s., se sídlem v P., zastoupeného JUDr. E.P., MBA, advokátem, se sídlem v H.K., proti žalovanému Insolvency Project v. o. s., se sídlem v H.K., jako insolvenčnímu správci dlužníka P. V., zastoupenému JUDr. M.N., advokátem, se sídlem v H.K., o určení pravosti a výše pohledávek, vedené u Krajského soudu v Hradci Králové pod sp. zn. 45 ICm XY, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužníka P. V., narozeného XY, bytem ve XY, vedené u Krajského soudu v Hradci Králové pod sp. zn. KSHK 45 INS XY, o dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 15. února 2021, č. j. 45 ICm XY, 104 VSPH XY (KSHK 45 INS XY), tak, že rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. února 2021, č. j. 45 ICm XY, 104 VSPH XY (KSHK 45 INS XY), se zrušuje a věc se vrací odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

1. Rozsudkem ze dne 5. října 2020, č. j. 45 ICm XY, Krajský soud v Hradci Králové (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Zamítl žalobu, jíž se žalobce (PROFÍ CREDIT Czech, a. s.) vůči žalovanému (Insolvency Project v. o. s., jako insolvenčnímu správci dlužníka P. V.) domáhal určení pravosti svých pohledávek přihlášených do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka u insolvenčního soudu pod sp. zn. KSHK 45 INS XY, a to pohledávky ve výši 187 320 Kč (bod I. výroku) a pohledávky ve výši 156 054 Kč (bod II. výroku).

[2] Uložil žalobci zaplatit „žalobci“ (správně žalovanému) náklady řízení ve výši 12 342 Kč (bod III. výroku).

2. Insolvenční soud ve svém rozhodnutí vyšel (v návaznosti též na obsah insolvenčního rejstříku) z toho, že:

[1] Žalobce (jako zapůjčitel) a dlužník (jako vydlužitel) uzavřeli dne 24. listopadu 2016 smlouvu o revolvingové zápůjčce (dále jen „smlouva o zápůjčce“), podle níž žalobce přenechal dlužníku částku 110 000 Kč, kterou se dlužník zavázal vrátit žalobci spolu se sjednaným úrokem ve výši 197 800 Kč v

60 měsíčních splátkách. Dlužník se dále zavázal k zaplacení smluvní pokuty ve výši 8 % z dlužné splátky pro případ prodlení s úhradou splátky (nebo její části) více než 15 dní po termínu splatnosti a smluvní pokuty ve výši 13 % z dlužné splátky pro případ prodlení s úhradou splátky (nebo její části) více než 30 dní po termínu splatnosti. Smluvní strany dále sjednaly podmínky pro „automatické zesplatnění zápůjčky“ týkající se jistiny i úroku dluhu a „jednorázové“ smluvní pokuty ve výši 50 % z celkové výše všech sjednaných splátek zápůjčky pro případ prodlení s úhradou nové jistiny zápůjčky ve lhůtě 5 dnů od zesplatnění.

[2] Dlužník uhradil žalobci toliko částky 4 400 Kč (dne 17. ledna 2017) a 730 Kč (dne 20. ledna 2017). Žalobce oznámil dlužníku dne 12. dubna 2017, že neplněním splátkového kalendáře porušil smlouvu o zápůjčce, čímž se staly okamžitě splatnými všechny peněžité závazky, a požadoval úhradu částky 458 724 Kč; z toho představují jistina dluhu a úrok částku 302 670 Kč, neuhrazené „penalizační faktury“ částku 2 154 Kč a jednorázová smluvní pokuta částku 153 900 Kč.

[3] Žalobce přihlásil (podáním ze dne 11. května 2017) do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka z titulu smlouvy o zápůjčce nevykonatelnou pohledávku P2, která se skládá z dílčí pohledávky č. 1 ve výši 302 670 Kč představující součet jistiny 110 000 Kč a úroku 197 800 Kč (po odečtení uhrazené splátky 5 130 Kč) a z dílčí pohledávky č. 2 ve výši 156 054 Kč představující smluvní pokutu.

[4] V návaznosti na popěrný úkon žalovaného u přezkumného jednání konaného dne 1. srpna 2017 (B-13) žalobce podal (první) žalobu o určení pravosti a výše přihlášených pohledávek, kterou insolvenční soud pravomocně zamítl pro předčasnost rozsudkem ze dne 15. března 2018, č. j. 45 ICm XY.

[5] Žalobce doplnil a opravil svou přihlášku pohledávky podáním ze dne 27. dubna 2018 (P2-3); žalovaný vyrozuměl žalobce o popření jeho nevykonatelné pohledávky listinou ze dne 27. listopadu 2019 (P2-4).

[6] Dílčí pohledávku č. 1 žalovaný popřel „co do výše 187 320 Kč“ s odůvodněním, že ujednání o úroku („smluvní odměně“) ve výši 197 800 Kč odpovídající roční úrokové sazbě 51,46 % je v rozporu s dobrými mravy, a proto absolutně neplatné. Žalobci podle žalovaného vznikl nárok toliko na úrok ve výši 10 480 Kč odpovídající roční úrokové sazbě 3,63 % představující obvyklou výši úroků.

[7] Dílčí pohledávku č. 2 žalovaný popřel „co do pravosti 156 054 Kč, co do výše 156 054 Kč“, s odůvodněním, že smluvní pokuta byla sjednána nepřehledně a drobným písmem v předem sepsaných obchodních podmínkách, což představuje v rozporu s požadavkem dobré víry značnou nerovnováhu v právech a povinnostech k újmě spotřebitele. Dále uvedl, že smluvní pokuta sjednaná ve výši 50 % z „maximální výše úvěru“ je v rozporu s dobrými mravy, přičemž jednotlivé smluvní pokuty jsou vzájemně „nakombinovány“ a lze je požadovat kumulativně, což ve svém důsledku opět způsobuje značnou nerovnováhu ve vztahu ke spotřebiteli.

3. Na výše uvedeném základě insolvenční soud – vycházející z ustanovení § 198 zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), a z ustanovení § 433, § 547, § 580 odst. 1, § 588, § 1802, § 2051 a § 2390 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), a odkazuje na judikaturu Nejvyššího soudu – dospěl k následujícím závěrům:

4. Dlužník uzavřel smlouvu jako fyzická osoba – podnikatel za účelem poskytnutí finančních prostředků pro podnikatelské účely a není tak ve smluvním vztahu v postavení spotřebitele; ve vztahu k žalobci jako obchodní společnosti poskytující úvěry a půjčky je nicméně slabší stranou.

5. Smluvní úrok ve výši 197 800 Kč požadovaný přihláškou dílčí pohledávky č. 1 podstatně přesahuje

obvyklou roční úrokovou sazbu 3,54 %. Ujednání o „smluvní odměně“ je v rozporu s dobrými mravy, neboť korektiv dobrých mravů se uplatní i ve vztazích mezi podnikateli, a je tudíž neplatné.

6. I ujednání o smluvní pokutě (požadované přihláškou dílčí pohledávky č. 2 ve výši 156 054 Kč) je neplatné. Přiměřenost výše smluvní pokuty je třeba posoudit s přihlédnutím k celkovým okolnostem „úkonu“; způsob jejího sjednání ve smlouvě o zápůjčce je v rozporu s dobrými mravy, neboť výše smluvních pokut představuje 140 % zajišťované povinnosti (poskytnutého úvěru), jednotlivé smluvní pokuty jsou vzájemně kumulovány a nezohledňují již zaplacené části zápůjčky.

7. K odvolání žalobce Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 15. února 2021, č. j. 45 ICm XY, 104 VSPH XY (KSHK 45 INS XY):

[1] Změnil rozsudek insolvenčního soudu tak, že žalobce má za dlužníkem přihlášenou dílčí pohledávku č. 1 ve výši 187 320 Kč a dílčí pohledávku č. 2 ve výši 156 054 Kč (první výrok).

[2] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů (druhý výrok).

8. Odvolací soud – vycházejí z ustanovení § 7, § 161 odst. 1, § 193, § 194 a § 198 insolvenčního zákona, z ustanovení § 6, § 7, § 8, § 574, § 580, § 588, § 1796, § 1797, § 1798, § 1801 a § 2051 o. z., z ustanovení § 39 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“), a z ustanovení § 301 zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodního zákoníku (dále jen „obch. zák.“), a odkazuje na svou rozhodovací praxi a judikaturu Nejvyššího soudu – dospěl po přezkoumání rozsudku insolvenčního soudu k následujícím závěrům:

9. Smlouva o zápůjčce byla uzavřena mezi podnikateli. Podnikatel, který uzavře smlouvu v rámci svého podnikání, se nemůže dovolat neplatnosti lichevní smlouvy (§ 1797 o. z.), takže mu nepřisluší ani právo dovolat se neplatnosti ujednání o úrocích „pouze“ pro jejich nepřiměřenou výši, kterou shledává nemravnou. Dílčí pohledávka č. 1 je tudíž po právu.

10. U dílčí pohledávky č. 2 jde o popření „toliko co do pravosti“. Žalovaný popěrným úkonem ze dne 27. listopadu 2019 popřel pohledávku tak, že „popírá pravost, popírá výši 156 054 Kč“, takže výše pohledávky „má činit 0 Kč“. Pohledávka ve výši 0 Kč ale „ve skutečnosti neexistuje“, a lze se proto zabývat jen jejím základem, nikoliv výší.

11. Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu přijaté za účinnosti zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku, lze ujednání o smluvní pokutě v obchodněprávních vztazích posoudit jako neplatné pro rozpor s dobrými mravy pouze v případě, kdyby se dobrým mravům přičily okolnosti, za kterých byla smluvní pokuta sjednána, a to i případně ve spojení se skutečností, že byla sjednána nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta. Ujednání o smluvní pokutě však nelze považovat za neplatné pro rozpor s dobrými mravy pouze z důvodu nepřiměřenosti sjednané výše smluvní pokuty, neboť v takovém případě má soud „moderační oprávnění“. Uvedené judikатурní závěry se uplatní i v poměrech současné právní úpravy. Námitka „kumulace“ smluvních pokut se přitom rovněž váže k otázce nepřiměřené výše; měl-li žalovaný výhrady k výši sjednaných smluvních pokut, měl popřít dílčí pohledávku č. 2 (též) co do výše.

12. Smlouva o zápůjčce sice byla uzavřena adhezním způsobem, neobsahuje však žádné doložky odkazující na podmínky uvedené mimo vlastní text smlouvy; nadto ve vztazích mezi podnikateli platí ustanovení § 1801 věty druhé o. z.

13. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, které směřuje proti prvnímu výroku (o věci samé) a jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na

vyřešení právních otázek, které dosud nebyly dovolacím soudem řešeny, a právních otázek, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od (blíže označené) ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení, případně aby je změnil v tom duchu, že se žaloba zamítá.

14. Dovolatel pokládá otázku, zda a za jakých předpokladů lze od 1. ledna 2014 ve vztazích mezi podnikateli vyslovit neplatnost ujednání o úrocích pro rozpor s dobrými mravy. Upozorňuje, že závěr odvolacího soudu byl překonán rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 16. března 2021, sen. zn. 23 ICdo 56/2019, uveřejněným ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „Sb. rozh. obč.“) pod číslem 80/2021 (dále jen „R 80/2021“).

15. Odvolací soud podle dovolatele pochybil i v tom, že se nezabýval možností posoudit ujednání o smluvní pokutě jako neplatné proto, že se dobrým mravům přičily okolnosti, za nichž strany sjednaly smluvní pokutu.

16. Dovolatel má rovněž za to, že odvolací soud nesprávně vyložil jeho popěrný úkon ve vztahu k dílčí pohledávce č. 2, kterým popřel nejen pravost, ale i výši pohledávky; v tomto ohledu je přesvědčen, že moderační oprávnění umožňuje soudu snížit smluvní pokutu i na hodnotu 0 Kč.

17. Žalobce ve vyjádření považuje napadený rozsudek za věcně správný a navrhuje dovolání odmítnout, popřípadě zamítnout.

18. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. [296/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

19. Dovolání je přípustné pro řešení pro řešení otázek, zda a za jakých předpokladů lze v právních vztazích uzavřených mezi podnikateli po 1. lednu 2014 vyslovit neplatnost ujednání o úrocích a o smluvní pokutě pro rozpor s dobrými mravy, neboť v posouzení těchto otázek je napadené rozhodnutí v rozporu s níže označenou ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu. Dovolání je dále přípustné i pro řešení otázky určitosti a výkladu popěrného úkonu dovolatele týkajícího se dílčí pohledávky č. 2, neboť jde o věc v daných souvislostech doposud neřešenou.

20. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají. Nejvyšší soud se proto zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

21. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

22. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

23. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku, občanského soudního řádu a insolvenčního zákona:

(1) Neplatné je právní jednání, které se přičí dobrým mravům, jakož i právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje.

(...)

§ 588 (o. z.)

Soud přihlédne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně přičí dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek. To platí i v případě, že právní jednání zavazuje k plnění od počátku nemožnému.

§ 1796 (o. z.)

Lichva

Neplatná je smlouva, při jejímž uzavírání někdo zneužije tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti druhé strany a dá sobě nebo jinému slíbit či poskytnout plnění, jehož majtková hodnota je k vzájemnému plnění v hrubém nepoměru.

§ 1797 (o. z.)

Podnikatel, který uzavřel smlouvu při svém podnikání, nemá právo požadovat zrušení smlouvy podle § 1793 odst. 1, ani se nemůže dovolat neplatnosti smlouvy podle § 1796.

§ 1799 (o. z.)

Doložka ve smlouvě uzavřené adhezním způsobem, která odkazuje na podmínky uvedené mimo vlastní text smlouvy, je platná, byla-li slabší strana s doložkou a jejím významem seznámena nebo prokáže-li se, že význam doložky musela znát.

§ 1800 (o. z.)

(1) Obsahuje-li smlouva uzavřená adhezním způsobem doložku, kterou lze přečíst jen se zvláštními obtížemi, nebo doložku, která je pro osobu průměrného rozumu nesrozumitelná, je tato doložka platná, nepůsobí-li slabší straně újmu nebo prokáže-li druhá strana, že slabší straně byl význam doložky dostatečně vysvětlen.

(2) Obsahuje-li smlouva uzavřená adhezním způsobem doložku, která je pro slabší stranu zvláště nevýhodná, aniž je pro to rozumný důvod, zejména odchyluje-li se smlouva závažně a bez zvláštního důvodu od obvyklých podmínek ujednávaných v obdobných případech, je doložka neplatná. Vyžaduje-li to spravedlivé uspořádání práv a povinností stran, soud rozhodne obdobně podle § 577.

§ 1801 (o. z.)

Odchýlí-li se strany od § 1799 nebo 1800 nebo vyloučí-li některé z těchto ustanovení, nepřihlíží se k tomu. To neplatí pro smlouvy uzavřené mezi podnikateli, ledaže strana prokáže, že doložka uvedená mimo vlastní text smlouvy a navržená druhou smluvní stranou hrubě odporuje obchodním zvyklostem a zásadě poctivého obchodního styku.

§ 2051 (o. z.)

Nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu může soud na návrh dlužníka snížit s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti až do výše škody vzniklé do doby rozhodnutí porušením té povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. K náhradě škody, vznikne-li na ni později právo, je poškozený oprávněn do výše smluvní pokuty.

§ 41 (o. s. ř.)

(...)

(2) Každý úkon posuzuje soud podle jeho obsahu, i když je úkon nesprávně označen.

(...)

§ 192 (insolvenčního zákona)

Popření přihlášených pohledávek

(1) Pravost, výši a pořadí všech přihlášených pohledávek mohou popírat insolvenční správce, dlužník a přihlášení věřitelé; popření pohledávky lze vzít zpět.

(...)

§ 193 (insolvenčního zákona)

Popření pravosti pohledávky

O popření pohledávky co do její pravosti jde tehdy, je-li namítáno, že pohledávka nevznikla nebo že již zcela zanikla anebo že se zcela promlčela.

§ 194 (insolvenčního zákona)

Popření výše pohledávky

O popření pohledávky co do její výše jde tehdy, je-li namítáno, že dlužníkům závazek je nižší než

přihlášená částka. Ten, kdo popírá výši pohledávky, musí současně uvést, jaká je ve skutečnosti výše pohledávky.

24. V citované podobě, pro věc rozhodné, platila ustanovení zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku, již v době uzavření smlouvy o zápůjčce a později změn nedoznala. Ustanovení občanského soudního řádu a insolvenčního zákona platila v citované podobě již v době zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka a později změn nedoznala.

K dílčí pohledávce č. 1 z titulu úroku

25. Již v rozsudku ze dne 22. září 2020, sp. zn. 32 Cdo 1490/2019, Nejvyšší soud na podkladě právní úpravy účinné od 1. ledna 2014 přijal a odůvodnil závěr, podle něhož smluvní volnost stran (nadále) podléhá korektivě dobrých mravů, jenž pro právní jednání obecně vyplývá z ustanovení § 1 odst. 2 a § 547 o. z., a že právní jednání, které se přičí dobrým mravům, je třeba posoudit jako neplatné (§ 580 odst. 1 a § 588 o. z.).

26. Nejvyšší soud následně v R 80/2021 přijatém po vydání napadeného rozhodnutí odvolacího soudu shledal (ve skutkově obdobné věci týchž účastníků) nesprávným závěr, podle něž nemůže-li se podle ustanovení § 1797 o. z. podnikatel, který uzavřel smlouvu v rámci své podnikatelské činnosti, dovolávat neplatnosti lichevní smlouvy podle ustanovení § 1796 o. z., pak se nemůže dovolávat ani neplatnosti ujednání o úrocích pro rozpor s dobrými mravy podle ustanovení § 580 o. z. Tamtéž dovolací soud vysvětlil, že takové právní posouzení je v otázce obecného principu použitelnosti korektivě dobrých mravů na vztahy mezi podnikateli v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu představovanou právě rozsudkem Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 1490/2019 a že neshledává důvod zbavovat podnikatele ochrany proti excesivním ujednáním o úrocích z prodlení, která se přičí obecným morálním zásadám demokratické společnosti, jen z důvodu, že je profesionálem v příslušné oblasti. K uvedeným závěrům se Nejvyšší soud dále přihlásil např. v rozsudku ze dne 19. října 2021, sp. zn. 23 Cdo 765/2020, či v rozsudku ze dne 23. března 2022, sp. zn. 23 Cdo 1001/2021, které bylo přijato k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek na jednání občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu konaném dne 14. prosince 2022.

27. V R 80/2021 tak Nejvyšší soud objasnil, že korektivě dobrých mravů se uplatní i ve vztazích mezi podnikateli, přičemž porušení principů dobrých mravů má za následek absolutní neplatnost právního jednání. Případný závěr soudu o absolutní neplatnosti ujednání stran pro rozpor s korektivem dobrých mravů je však zásahem výjimečným a vždy odůvodněným mimořádnými okolnostmi daného případu. Korektivě dobrých mravů přitom nevylučuje posouzení, zda na právní poměry stran nedopadají jiná ustanovení občanského zákoníku poskytující právní ochranu jedné ze stran před zneužívajícím jednáním druhé strany (například právní úprava ochrany slabší strany). Uzavřela-li totiž fyzická osoba – podnikatel smlouvu s jiným podnikatelem v rámci své podnikatelské činnosti, nelze vyloučit, že jí bude náležet zákonná ochrana jako tzv. slabší straně za podmínek § 433 o. z. Práva dovolávat se ochrany prostřednictvím právní úpravy poskytující ochranu před zneužívajícím jednáním jiného podnikatele podle § 433 o. z. nezbavuje podnikatele (je-li v závazku slabší stranou) ani ustanovení § 1797 o. z. Je-li jeden z podnikatelů slabší stranou, dopadá působnost právní úpravy o adhezní kontraktaci i na vztahy mezi podnikateli (nevyloučí-li ji strany za splnění zákonných předpokladů podle § 1801 o. z.). Pouhá nepřiměřenost úplaty, tedy i úroku, však předmětem přezkumu právní úpravou adhezních smluv (prostřednictvím § 1800 odst. 2 o. z.) být nemůže.

28. Uzavřel-li odvolací soud, že ujednání o úrocích nemůže být (absolutně) neplatné pro rozpor s dobrými mravy (§ 580 odst. 1 a § 588 o. z.), neboť dlužníku (jako podnikateli) nepřislušela námitka neplatnosti lichevní smlouvy ve smyslu § 1797 o. z., je jeho právní posouzení rozporné se shora

citovanou judikaturou. Jakkoli je případný závěr soudu o absolutní neplatnosti ujednání pro rozpor s korektivem dobrých mravů zásahem výjimečným a jakkoli samotná výše úroků nepředstavuje ve vztazích mezi podnikateli zpravidla bez dalších okolností naplnění zákonných předpokladů rozporu s dobrými mravy podle § 588 o. z., nelze závěr o (ne)platnosti ujednání o úrocích ve smlouvě o zápůjčce učinit bez posouzení všech relevantních okolností případu typově rozebraných v R 80/2021.

K dílčí pohledávce č. 2 z titulu smluvní pokuty

29. Při řešení otázky, zda a za jakých okolností je ujednání o smluvní pokutě ve vztazích mezi podnikateli rozporné s dobrými mravy, lze vyjít ze závěrů, které Nejvyšší soud přijal při výkladu právní úpravy účinné do 31. prosince 2013 (ustanovení § 39 obč. zák. a ustanovení § 301 obch. zák.) v rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 14. října 2009, sp. zn. 31 Cdo 2707/2007, uveřejněném pod číslem 81/2010 Sb. rozh. obč. Nepřiměřenost výše smluvní pokuty nemůže sama o sobě založit (absolutní) neplatnost ujednání pro rozpor s dobrými mravy podle ustanovení § 588 o. z., nýbrž může být (toliko) důvodem k použití moderačního práva soudu podle ustanovení § 2051 o. z.; posoudit ujednání o smluvní pokutě jako neplatné právní jednání podle ustanovení § 588 o. z. lze jen tehdy, kdyby se dobrým mravům přičily okolnosti, za kterých byla smluvní pokuta sjednána. K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. dubna 2016, sp. zn. 23 Cdo 1749/2015, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. března 2019, sp. zn. 33 Cdo 5377/2017, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2019, sp. zn. 33 Cdo 4156/2017; v literatuře pak shodně Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014 (dále jen „Hulmák a kol.“), s. 1291, či Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 2080.

30. Ujednání o smluvní pokutě ve smlouvě o zápůjčce tak nemůže být neplatné jen pro svou (případnou) nepřiměřenou výši. Dovolatel však již v popěrném úkonu namítl i to, že smluvní pokuta byla sjednána nepřehledně a drobným písmem v předem sepsaných obchodních podmínkách bez „faktické“ možnosti dlužníka na tato smluvní ujednání „reálně působit“.

31. Odvolací soud sice měl smlouvu o zápůjčce za smlouvu uzavřenou adhezním způsobem (§ 1798 a násl. o. z.), avšak dále uvedl (v odst. 16. odůvodnění) jen tolik, že smlouva neobsahuje „žádné doložky odkazující na podmínky uvedené mimo vlastní text smlouvy“; tím se ale vypořádal toliko s možnou aplikací § 1799 o. z., což se míjí s podstatou námitek dovolatele, který se ve smyslu § 1800 odst. 1 o. z. dovolával skutečnosti, že jde (podle jeho přesvědčení) o doložku nesrozumitelnou a obtížně čitelnou. Odkaz odvolacího soudu na ustanovení § 1801 větu druhou o. z. je nepřítomný, neboť § 1801 o. z. nelze vykládat tak, že u smluv uzavřených mezi podnikateli neplatí ustanovení § 1799 nebo § 1800 o. z., nýbrž pouze upravuje možnost smluvních stran – podnikatelů smluvně se odchýlit od těchto ustanovení nebo jejich použití vyloučit. K tomu blíže srov. odst. 61. – 63. odůvodnění R 80/2021 a Hulmák a kol., s. 354-356.

32. Právní posouzení odvolacího soudu ohledně (ne)platnosti ujednání o smluvní pokutě ve smlouvě o zápůjčce tak je neúplné, a proto nesprávné, neboť odvolací soud se nevypořádal s tím, zda tato ujednání představují doložku ve smyslu § 1800 odst. 1 o. z. a jaké by byly právní následky, jestliže by vskutku šlo o doložku nesrozumitelnou nebo obtížně čitelnou.

K určitosti a výkladu popěrného úkonu dovolatele týkajícího se dílčí pohledávky č. 2

33. Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu je ustálena v závěru, že každý procesní úkon (podání)

účastníka je nutno posuzovat podle toho, jak byl navenek projeven, nikoliv podle toho, jestli mezi projeveným procesním úkonem a vnitřní vůli jednajícího je skutečný souhlas. Ani podstatný omyl účastníka mezi tím, co procesním úkonem projevil a tím, co jím projevit chtěl, nemá na procesní úkon a jeho účinnost žádný vliv (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. listopadu 2003, sp. zn. 29 Odo 649/2001, uveřejněné pod číslem 11/2006 Sb. rozh. obč., jakož i důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. července 2004, sp. zn. 29 Odo 439/2002, uveřejněného v časopise Soudní judikatura č. 9, ročník 2004, pod číslem 172, důvody usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. března 2012, sp. zn. 31 Cdo 2847/2011, uveřejněného pod číslem 72/2012 Sb. rozh. obč., nebo odstavec 53. stanoviska pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. ledna 2017, sp. zn. Plsn 1/2015, uveřejněného pod číslem 1/2017 Sb. rozh. obč.)

34. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 24. května 2001, sp. zn. 32 Cdo 1726/98, uveřejněném pod číslem 76/2002 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 76/2002“), jehož závěry se uplatní i v insolvenčních poměrech (k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2018, sen. zn. 29 NSČR 137/2017, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 11, ročník 2019, pod číslem 121) a k nimž se Nejvyšší soud přihlásil mimo jiné např. v rozsudku ze dne 27. února 2018, sen. zn. 29 ICdo 39/2016, uveřejněném pod číslem 39/2019 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 39/2019“), nebo v rozsudku ze dne 30. dubna 2020, sen. zn. 29 ICdo 48/2020, uveřejněném pod číslem 109/2020 Sb. rozh. obč., formuloval úsudek, podle něhož popření přihlášené pohledávky je procesním úkonem, pro který přiměřeně platí ustanovení § 41 odst. 2 o. s. ř. a co do obsahových náležitostí ustanovení § 42 odst. 4 o. s. ř. Pro posouzení, zda a v jakém rozsahu popřel insolvenční správce pravost, výši, nebo pořadí pohledávky, je určující obsah popěrného úkonu insolvenčního správce při přezkumném jednání (do skončení přezkumného jednání).

35. Popírá-li insolvenční správce výši pohledávky, musí uvést, jak vysoká je podle něj přihlášená pohledávka; jinak popření pohledávky není perfektní a nemůže vyvolat zamýšlené procesní účinky. Přitom (jak Nejvyšší soud doplnil v rozsudku ze dne 23. ledna 2014, sp. zn. 29 Cdo 147/2011) závěry obsažené v R 76/2002 vycházejí již ze stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1998, Cpjn 19/98, uveřejněného pod číslem 52/1998 Sb. rozh. obč.; v něm Nejvyšší soud (pod bodem XXXI.) dovodil, že výše pohledávky je popřena tehdy, tvrdí-li se, že tu pohledávka sice je, avšak úpadce dluží méně, než kolik bylo v přihlášce uvedeno (tvrzení, že úpadce nedluží nic, představuje popření pravosti pohledávky).

36. Z hlediska určitosti popěrného úkonu přitom není významné, zda v něm popírající insolvenční správce také skutkově blíže vymezí důvody svého popření (jakkoli je jinak v obecné rovině uvedení takových údajů pro další postup účastníků insolvenčního řízení jistě žádoucí) [srov. R 39/2019]. V mezích „určitého“ popěrného úkonu je insolvenční správce vázán důvody svého popření jen při popření vykonatelné pohledávky, tedy podává-li následně sám žalobu (§ 199 odst. 3 insolvenčního zákona). Důvody popření pravosti nebo výše nevykonatelné pohledávky, stejně jako důvody popření pořadí pohledávky (lhostejno, zda vykonatelné) může insolvenční správce (jako žalovaný v mezích obrany proti incidenční žalobě věřitele popřené pohledávky) doplňovat nebo měnit po dobu, po kterou tomu v incidenčním sporu nebrání účinky koncentrace řízení (srov. opět R 39/2019, nebo důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2019, sen. zn. 29 ICdo 110/2017, uveřejněného v časopise Soudní judikatura č. 1, ročník 2021, pod číslem 9).

37. V daném případě dovolatel popřel dílčí pohledávku č. 2 (přihlášenou ve výši 156 054 Kč) „co do pravosti 156 054 Kč, co do výše 156 054 Kč“; v době konání přezkumného jednání přitom za důvody popření uvedl (shodně pro popření pravosti i popření výše) skutečnosti, z nichž dovozoval, že pohledávka nevznikla. O tom, že dovolatel účinným způsobem popřel dílčí pohledávku č. 2 co do pravosti, tak neměl pochyb ani odvolací soud.

38. Ani popření výše dílčí pohledávky č. 2 dovolatelem nelze považovat za neurčité (nedostatečně

odůvodněné). Při výkladu popěrného úkonu totiž nelze vycházet pouze z toho (jak učinil odvolací soud), že podle dovolatele výše pohledávky „činí 0 Kč“, takže „ve skutečnosti neexistuje“ a jde o popření její pravosti. Takový zjednodušující závěr nerespektuje shora uvedenou ustálenou judikaturu, podle níž důvody popření nevykonatelné pohledávky může dovolatel doplňovat nebo měnit i v incidenčním (odporovém) sporu zahájeném věřitelem popřené pohledávky. Dovolatel přitom již ve svém prvním úkonu v řízení (vyjádření k žalobě ze dne 26. března 2020, č. l. 21) uvedl, že „je namístě aplikovat § 2051 o. z. a požadovanou smluvní pokutu za užití moderačního oprávnění soudu snížit, a to až na nulu“.

39. Podle obsahu vyjádření tak dovolatel v této části obrany proti incidenční žalobě neuplatňuje žádný z důvodů popření pravosti pohledávky (netvrdí, že pohledávka nevznikla nebo již zcela zanikla anebo se zcela promlčela), nýbrž napadá výši přihlášené pohledávky, s tím, aby výše dílčí pohledávky č. 2 byla snížena za užití soudní moderace „až na nulu“.

40. Jinak řečeno, při výkladu popěrného úkonu, jímž insolvenční správce popírá celou výši přihlášené nevykonatelné pohledávky věřitele, je nutné přihlížet k důvodům popření, které insolvenční správce může doplňovat nebo měnit (v mezích obrany proti incidenční žalobě věřitele popřené pohledávky) po dobu, po kterou tomu v incidenčním sporu nebrání účinky koncentrace řízení. Popření (celé) výše přihlášené pohledávky z titulu smluvní pokuty není podle svého obsahu neurčité a nelze ho ani vykládat jako popření (pouze) pravosti pohledávky, jestliže insolvenční správce popěrný úkon odůvodní tím, že pohledávka z titulu smluvní pokuty je nepřiměřeně vysoká, a současně žádá, aby soud uplatnil moderační oprávnění a snížil výši pohledávky; pro účely výkladu popěrného úkonu přitom není podstatné, zda lze skutečně moderovat přihlášenou pohledávku až na částku 0 Kč a zda je v tomto ohledu insolvenční správce (případně) v právním omylu.

41. Měl-li odvolací soud za to, že se v projednávaném incidenčním sporu lze zabývat jen základem dílčí pohledávky č. 2, nikoliv též její výši, je jeho právní posouzení nesprávné.

42. Nejvyšší soud ze shora rozebraných důvodů, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil podle § 243e odst. 1 o. s. ř. včetně druhého výroku o náhradě nákladů řízení (závislého podle § 242 odst. 2 písm. a/ o. s. ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)